

Mùa lá rụng trong vườn (trích)

(Ma Văn Kháng)

I/ Mục tiêu:

1. Kiến thức:

- Giúp học sinh biết vài nét về thân thế và sự nghiệp văn học của nhà văn Ma Văn Kháng, vị trí của tiểu thuyết *Mùa lá rụng trong vườn* trong đời văn của ông.
- Học sinh hiểu tình nghĩa chân thành, đậm thắm, nét ứng xử giữa những người trong gia đình ông Bằng vào một chiều tất niên; qua đó các em hiểu thêm văn hoá Việt ở ngày Tết nguyên đán.
- Học sinh cảm thụ tài miêu tả nội tâm nhân vật — một phương diện thành công của Ma Văn Kháng ở tiểu thuyết này.
- Học sinh vận dụng những hiểu biết trên để đọc hiểu những nội dung còn lại của thiên tiểu thuyết này.

2. Kỹ năng: Tiếp tục rèn kỹ năng đọc hiểu văn bản truyện cho học sinh.

3. Thái độ: Qua đoạn trích giúp học sinh hiểu và trân trọng những nét văn hoá trong những ứng xử của người Việt ở những không gian và thời gian tưởng chừng quen thuộc (gia đình và ngày tết cổ truyền).

II/ Phương pháp:

Giáo viên sử dụng phương pháp tích hợp (ngang và dọc), đọc diễn cảm, giảng bình và nghiên cứu SGK, trao đổi thảo luận nhóm.

III/ Phương tiện dạy học:

1. Thầy: Giáo án, SGK, SGV, máy chiếu projector.

2. Trò: Vở ghi, vở soạn, SGK, bảng phụ.

IV/ Tiến trình dạy học:

1. Ổn định tổ chức, kiểm tra sĩ số:

2. Kiểm tra bài cũ:

3. Bài mới:

a. Lời vào bài: Trong cơn lốc của thời kinh tế thị trường, nhiều giá trị văn hoá truyền thống đang dần phai nhạt, trong đó có những giá trị thuộc văn hoá gia đình. Ma Văn Kháng đã rung lên hồi chuông nhắc nhở mỗi chúng ta hãy biết giữ gìn và trân trọng những giá trị của truyền thống qua tiểu thuyết: □*Mùa lá rụng trong vườn*□.

b. Nội dung bài học:

Hoạt động của thầy và trò	Kiến thức cần đạt
<p>*Hoạt động 1(7 phút) (?) Nêu những nét chính về cuộc đời và văn nghiệp của Ma Văn Kháng?</p> <p>(?) Tiểu thuyết <i>Mùa lá rụng trong vườn</i> được sáng tác vào thời gian nào? HS đọc nội dung tiểu thuyết trong SGK, GV bổ sung làm rõ một số chi tiết liên quan đến đoạn trích. (?) Tác phẩm được trao giải thưởng nào</p> <p>* Hoạt động 2 (30 phút) - GV hướng dẫn cách đọc và đọc mẫu vài đoạn. - GV gọi HS tóm tắt trích đoạn. (?) Đoạn trích nằm phần nào của tác</p>	<p>I/ Tiểu dẫn: 1. Tác giả: - Ma Văn Kháng sinh năm 1936 tại Kim Liên, Đống Đa, Hà Nội. - Trong kháng chiến chống Mỹ, ông đến với vùng núi cao của miền bắc để dạy học. - Năm 1976, ông chuyển về Hà Nội và giữ nhiều chức vụ quan trọng trong ngành báo chí, văn học nghệ thuật, từng được nhận nhiều giải thưởng văn chương có giá trị. - Sáng tác chính gồm tiểu thuyết và truyện ngắn. (SGK)</p> <p>2. Tiểu thuyết <i>Mùa lá rụng trong vườn</i>: - Sáng tác: 1985. - Tóm tắt: SGK - Vị trí: Được tặng giải thưởng Hội nhà văn Việt Nam năm 1986.</p> <p>II/ Đọc hiểu văn bản: 1. Đọc và tóm tắt: - Đọc. - Tóm tắt trích đoạn: - Vị trí trích đoạn.</p>

phẩm?

- GV mở rộng trình bày những tình tiết ở phần tr- ớc liên quan đến trích đoạn.

- GV chia nhóm HS thảo luận:

+ GV nêu vấn đề, nhiệm vụ, cách thức tổ chức hoạt động nhóm (Nhóm lớn từ 6 đến 8 ng- ời).

+ Hoạt động nhóm:

Thời gian: 5 phút.

Nhiệm vụ:

Nhóm 1,2,3: *Tìm các chi tiết miêu tả ngoại hình, hành động của nhân vật chị Hoài ?*

Nhóm 4,5,6: *Cách x- ng hô của chị Hoài khi ở nhà ông Bằng cho thấy tình cảm của chị với gia đình nh- thế nào?*

Tại sao trong gia đình này mọi ng- ời th- ờng yêu chị nh- ng không dám kéo chị về phía mình?

Các nhóm nhận nhiệm vụ, bầu nhóm tr- ởng, th- kí, giao trách nhiệm cho các thành viên, cả nhóm tập trung giải quyết vấn đề.

Đại diện nhóm lên thông báo kết quả, các nhóm khác bổ sung thống nhất ý kiến.

GV chuẩn xác kiến thức.

(?) Qua đoạn trích ta thấy vẻ đẹp gì của nhân vật chị Hoài?

(?) Hình ảnh chị Hoài gợi nhắc đến nét đẹp truyền thống nào của ng- ời phụ nữ Việt Nam?

2. Giá trị nội dung và nghệ thuật:

a. Nhân vật chị Hoài:

- Thời gian xuất hiện: chiều 30 tết.

- Ngoại hình:

+ Ng- ời phụ nữ nông thôn, trạc 50

+ Ng- ời thon gọn trong chiếc áo bông trần hạt lựu

+ Khuôn mặt rộng có cặp mắt đằm thắm và cái miệng t- ươi.

=> Đẹp một cách giản dị, t- ươi tắn.

- Hành động:

+ Biết hết mọi việc trong nhà-> vẫn chia sẻ với gia đình.

+ Mang quà quê: gạo nếp và giò thủ do chồng chị làm vì ông thích ăn giò thủ lắm đấy, chị vẫn nhớ thói quen, sở thích của cha chồng.

+ Lúc gặp ông bằng: Chị Hoài g- ần nh- không chủ động, lao về phía ông Bằng (..) thốt lên một tiếng nh- tiếng nấc

+ Chắp tay tr- ớc bàn thờ tổ tiên ngay sau khi ông Bằng lui gót.

+ Tíu tít hỏi han khắp l- ợt mọi ng- ời trong gia đình.

=> Quan tâm, săn sóc mọi ng- ời thân tình

- Ngôn ngữ: x- ng hô với ông Bằng và các em rất thân thiết.

- Quan hệ với gia đình ông Bằng: là dâu tr- ởng (vợ anh cả T- ờng) nay đã tái giá. (quan hệ của chị với gia đình này đã thuộc về quá khứ mà chị có quyền quên).

=> Vẻ đẹp của nhân vật: Chị Hoài là ng- ời phụ nữ nông thôn đẹp ng- ời, đẹp nét, sống tình nghĩa thủy chung

*Vẻ đẹp của chị Hoài là vẻ đẹp của ng- ời phụ nữ Việt Nam trong truyền thống gắn với mô hình gia đình nền nếp gia phong, sống nặng nghĩa tình thủy chung son sắt.

(?) Ngoại hình ông Bằng hôm nay có gì khác?

(?) Tìm những chi tiết miêu tả diễn biến tâm trạng của ông Bằng khi thấy Hoài xuất hiện trong nhà?

- GV cho HS đọc lại đoạn văn miêu tả tâm t- của ông Bằng khi đứng tr- ớc bàn thờ.

(?) Nhân vật trải qua những biến thái tâm lí nào?

(?) Qua đoạn văn, em hiểu gì về quan niệm tâm linh của ng- ời Việt khi thờ cúng tổ tiên? (Thờ cúng tổ tiên là t- ởng nhớ đến ng- ời đã khuất hay hành vi mê tín dị đoan?)

(?) Trong khi sống với tâm thức, tại sao ông Bằng không nhắc đến ng- ời con thứ t- ?

(?) Nhận xét chung về nhân vật?

- HS nhận xét, GV bổ sung tổng kết và chuyển ý.

(?) Trong chiều 30 tết, mọi ng- ời trong gia đình ông Bằng đã làm những gì?

b. Nhân vật ông Bằng:

- Ngoại hình: *cao, gầy hơn mọi ngày nh- ững trang trọng và chỉnh tề hơn, g- ờng mặt ánh lên cảm xúc của con ng- ời tr- ớc ng- ỡng cửa năm mới.*

- Tâm trạng khi gặp Hoài: *sững lại, thoáng ngơ ngẩn, mắt chớp liên hồi, môi ông lật bật không thành tiếng, có cái cảm giác ông sắp khóc òa, giọng ông khê đặc khàn rè, rút khăn tay chấm ké mắt.*

Nỗi niềm xúc động r- ng r- ng t- ởng chùng hiêm có ở một ng- ời đàn ông.

- Tâm trạng khi đứng tr- ớc bàn thờ:

+ Quên hết mọi thứ xung quanh kể cả bản thân.

+ Trôi ng- ọc về quá khứ: tri ân với cha mẹ, tổ tiên; tâm tình với vợ và con trai cả.

+ Trở lại thực tại: *mắt cay xè, lòng lại bồn ngộn.*

Ông là gạch nối giữa quá khứ và thực tại của gia đình ấy trong giây phút thiêng này. Sự gắn bó, tình yêu th- ơng của ng- ời còn sống với ng- ời đã khuất khiến tổ tiên luôn sống cùng con cháu; trái tim ng- ời x- a luôn thức đập cùng nhịp với những biến chuyển cuộc sống hôm nay.

- Trong lời khấn của ông không nhắc đến ng- ời con trai thứ t- (Cừ) vì anh đã v- ợt biên trốn ra n- ớc ngoài. Đó là nỗi đau của gia đình ông.

Ông Bằng có thể xem nh- kiểu nhân vật đặc tr- ợng cho lớp ng- ời rất phổ biến trong xã hội ta một thời: trọng đạo đức gia đình và các chuẩn mực xã hội truyền thống nh- ững đang phải gánh chịu nỗi đau từ cơn lốc thị tr- ờng tàn phá vào giá trị gia đình.

c. Khung cảnh tết trong nhà ông Bằng và truyền thống văn hoá dân tộc:

- Chiều 30 Tết: gia đình sum họp, thăm hỏi lẫn nhau, dâng cúng tổ tiên rồi cùng nhau ăn bữa tất niên mà ai nấy đều *hân*

(?) Trong dòng tâm t- của ông Bằng tr- ớc bàn thờ ta thấy nhà văn đặc biệt chú ý làm rõ mối liên kết nào?

(?) Giá trị nhân bản toát lên từ cách ứng xử của các nhân vật với chị Hoài và chị Hoài với các em ở đây là gì? (liên hệ đến xã hội phong kiến ng- ời phụ nữ phải thủ tiết thờ chồng)

GV tổng kết.

(?) Đoạn trích không nhiều tình tiết, không có mâu thuẫn xung đột gay gắt nh- ng hấp dẫn bởi sự thâm thúy nghĩa từ chính câu văn. Điều gì làm nên thành công đó?

* **Hoạt động 3** (3 phút)

(?) Em thử đặt tên cho trích đoạn và giải thích vì sao đặt tên nh- thế?

hoan khác thờng.

- Dòng tâm t- của ông Bằng khi đứng trước bàn thờ gia tiên: tri ân tổ tiên, t- ởng nhớ những lời gia huấn; tâm tình với ng- ời đã khuất. Ông thấy quá khứ và thực tại không tách rời “*Tổ tiên không tách rời con cháu. Tất cả liên kết một mạch bền chặt, thuỷ chung.*”

- Cách ứng xử giữa các nhân vật giàu giá trị nhân bản.

* **Biểu hiện của văn hoá dân tộc: truyền thống gia đình, ý thức đặt gia đình trong mối t- ơng quan với cộng đồng.**

d. Nghệ thuật:

- Xây dựng kết cấu truyện hợp lí.

- Thành công trong những đoạn văn miêu tả diễn biến tâm lí con ng- ời.

III/ Luyện tập củng cố:

Có thể đặt tên cho đoạn trích là: *Chiều tắt niên.*

4/ Hướng dẫn học ở nhà:

- Tìm đọc trọn vẹn tác phẩm.

- Viết một đoạn văn bàn về thanh niên và các giá trị gia đình truyền thống hôm nay.

- Soạn: Một ng- ời Hà Nội.